

**PROFESINIO STANDARTO
VERTINIMO GAIRÈS**

Vilnius, 2012

***Parengta Europos Sąjungos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis,
įgyvendinant projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-001 „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio
profesinio mokymo sistemos kūrimas“***

PROFESINIO STANDARTO VERTINIMO GAIRĖS

1. Vertinimo paskirtis

Profesinio standarto (toliau – standarto) vertinimas yra kvalifikacijų projektavimo ir administravimo proceso dalis, turinti dvejopą paskirtį: 1) tai yra parengto standarto suderinimo ir aprobavimo priemonė; 2) periodinis standarto vertinimas atliekamas kas kelerius metus, siekiant patikrinti jo atitikimą darbo rinkos poreikiams ir jį atnaujinti¹. Todėl profesinio standarto vertinimo gairės (toliau – Gairės) turi būti suderintos ir su Profesinio standarto rengimo metodika (toliau – Metodika), ir su darbo rinkos stebėsenos ir prognozavimo nuostatomis, kuriomis remiamasi sprendžiant apie standarte aprašytų kvalifikacijų atitiktį veiklos sektoriaus poreikiams.

Šiuose pasiūlyimuose vertinimas suprantamas siauresne tiesiogine prasme – kaip procedūra, kurios metu paskirti vertintojai parengia vertinimo išvadas. Jei vertinimas būtų suprantamas plačiau, apimant ir parengto standarto suderinimą su suinteresuotais socialiniais dalininkais, juos reikėtų papildyti.

2. Vertinimo dalyviai

Standarto vertinime turėtų dalyvauti standartą rengiančios ir kvalifikacijų sistemą prižiūrinčios institucijos, standarto kokybę suinteresuoti socialiniai dalininkai, kompetentingos tarptautinės institucijos ir (ypač aukštojo mokslo kvalifikacijų lygiuose) dalyko ekspertai mokslininkai.

Laikantis Metodikos ir kvalifikacijų sistemą reglamentuojančių teisės aktų, standarto vertinimą turėtų organizuoti Kvalifikacijas tvarkanti institucija (KTI), o sprendimus dėl standarto įvertinimo priimti – sektorinis profesinis komitetas (SPK) bei centrinis profesinis komitetas (CPK). Vertinimo sprendimą galėtų parengti konkretaus standarto atvejui parinkti individualūs ekspertai arba tam atvejui sudaryta platesnė ekspertų kolegija. Manant, kad standarto kokybę suinteresuotų dalininkų įvairovė yra pakankamai atspindima SPK, sprendimui parengti būtų galima tenkintis individualiais ekspertais, iš kurių vienas galėtų būti specialistas praktikas, o kitas mokslininkas ar dėstytojas akademikas. Jiems galėtų talkinti KTI priskirtas valstybės tarnautojas, taip pat būtų galima pasitelkti išorinį ekspertą-recenzentą iš gretimo (kito) sektoriaus arba iš užsienio. Tokia vertintojų grupė galėtų būti formalizuota KTI vadovo įsakymu. Galbūt tikslinga apsvarstyti ir kitą vertinimo sprendimo parengimo kelią, kada būtų sudaroma vertintojų kolegija, atstovaujanti visam dalininkų spektrui. Toks kelias galėtų būti pravartus keblesniais atvejais, pavyzdžiui, vertinant tarpsektorinių kvalifikacijų standartus.

3. Vertinimo procesas

Galima išskirti tokius vertinimo proceso etapus. 1. Vertinimo poreikio identifikavimas. Vadovaudamasi galiojančiais teisės aktais ar (ir) CPK nustatytais prioritetais KTI konstatuoja, kad

¹ Profesinio standarto rengimo metodikos projektas, variantas 2012-09-14, p. 9, 15.

yra baigtas standarto rengimo etapas arba atėjo jau veikiančio standarto periodinio vertinimo

terminas ir pradeda vertinimo procedūrą. 2. Vertintojų paskyrimas. KTI parenka ekspertus, sudaro ekspertų grupę ar vertintojų kolegiją. 3. Vertinamo standarto ir profesinės aplinkos analizė. Vadovaudamasi Gairėmis, ekspertų grupė arba kolegija išnagrinėja standarto atitiktį bendriesiems ir specialiesiems kriterijams, jo koreliaciją su profesinės aplinkos realijomis. 4. Vertinimo išvadų parengimas. Vertintojų grupė ar kolegija diskutuoja tarpusavyje ir konsensuso būdu parengia vertinimo išvadų projektą. Jei yra nesutarimų, jie formuluojami kaip alternatyvos. 5. Vertinimo išvadų aprobacija. Vertinimo išvadas ekspertai arba vertintojų kolegija pristato SPK, kuris išvadas patikrina, jei reikia koreguoja, sprendžia nesutarimus ir aprobuoja. Jei taip numatyta arba pasirodo reikalinga, SPK kartu su KTI gali atlikti standarto ir jo vertinimo išvadų išorinį recenzavimą, pasitelkti papildomų ekspertų. 6. Paskesnė veikla. Standarto rengimo grupė pagal vertinimo išvadas atlieka standarto projekto pataisas; prireikus standarto rengimo grupė gali būti papildoma naujais nariais arba formuojama iš naujo; konstatavus jau veikiančio standarto atnaujinimo poreikį sudaroma standarto atnaujinimo darbo grupė, kurios veiklos rezultatas vertinamas pagal jau aprašytus etapus. Atlikus numatytas pataisas, vertinimo išvados gali būti pateiktos suinteresuotų socialinių dalininkų aprobacijai, jų pagrindu KTI parengia ministrų įsakymų projektus, atlieka standarto kodavimą, įtraukia jį į registrą.

4. Vertinimo kriterijai

Naujai parengtas standartas turėtų būti vertinamas pagal teisės aktų nustatytus formalius reikalavimus standartui (struktūra, privalomosios dalys ir kt.) bei specialiuosius reikalavimus rengiamam standartui, parengtus KTI iki standarto rengimo pradžios. Vertinimo metu, diskutuojant su socialiniais partneriais bei tarptautinėmis kompetentingomis institucijomis, gali išaiškėti naujų kriterijų bei reikalavimų, kurie nėra įtraukti į specialiuosius reikalavimus. Siekiant standarto kokybės, šie kriterijai bei reikalavimai taip pat galėtų būti naudojami. Kad būtų išvengta vertinimo voliuntarizmo, siūlymai dėl vertinimo kriterijų papildymo ar patikslinimo taip pat turėtų būti formalizuoti ir įtraukti į vertinimo kriterijų sąrašą. Todėl rekomenduotina prieš vertinant naujai parengtą standartą specialiųjų reikalavimų pagrindu naujai patvirtinti vertinimo kriterijus. Nauji siūlymai galėtų būti į šiuos kriterijus įtraukiami papildomais KTI nutarimais.

Jau veikiančiam standartui, atėjus periodinio jo vertinimo terminui, reikėtų parengti naujus vertinimo kriterijus, atsižvelgiant į veiklos srityje įvykusius pokyčius ir pakitimų standarte poreikį. Šiuos kriterijus turėtų parengti KTI, remdamasi SPK siūlymu. Vertinimo gairių punktuose, aprašančiuose jau veikiančio standarto vertinimo kriterijus, reikėtų detalizuoti, kokie tipiniai darbo rinkos stebėsenos ir prognozavimo šaltiniai turėtų būti jiems naudojami.

5. Vertinimo metodai

Naujai parengtas standartas vertintinas vienu pagrindiniu – dokumentų analizės metodu, siekiant nustatyti parengto standarto atitiktį standartus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams ir vertinamo standarto specialiesiems reikalavimams. Galėtų būti naudojamas ir išorinio recenzavimo metodas, pasitelkiant šalies ir ypač užsienio ekspertus, nedalyvavusius rengiant standartą. Šių dviejų metodų derinimas galbūt padėtų užtikrinti aukštesnę standarto kokybę ir patikimumą. Vertinimą suprantant plačiau, kaip apimantį suderinimą su suinteresuotomis šalimis, turėtų būti taikomi suinteresuotų šalių apklausos, atsiliepimų surinkimo metodai.

Jau veikiantis standartas periodinio vertinimo procedūros metu galėtų būti vertinamas ne tik dokumentų analizės metodu, standartą gretinant su teisine aplinka ir KTI parengtais reikalavimais, bet ir taikant socialinių dalininkų bei ekspertų apklausą, taip pat pasitelkiant išorinį recenzavimą. Siekiant giliau įvertinti profesinės aplinkos pokyčius ir atsižvelgiant į neišvengiamai glaustesnius periodinio vertinimo toks kelių metodų naudojimas būtų motyvuotas ir galėtų tapti privalomu.

Abiem atvejais vertinimo gairėse galėtų būti numatyta, jog nestandartiniais atvejais (tarkime, išryškėjus didesnėms vertinamo standarto spragoms) vertintojai ir KTI turėtų galimybę naudoti ir kitus metodus (pavyzdžiui, fokusuotos grupės diskusija).

6. Vertinimo šaltiniai

Tiek standarto rengimas, tiek jo vertinimas yra gana sudėtingi procesai, apibendrinantys labai didelę informacijos apimtį. Standarto vertinimo situacija yra keblesnė, kadangi vertintojai, natūralu, neturi tokių žmogiškųjų išteklių ir tiek laiko, kaip standarto rengėjai. Todėl būtų tikslinga numatyti, kad vertintojams būtų prieinama standarto rengimo metu sukaupta informacija. Standarto rengimo metodikoje ir sutartyse su jo rengėjais reikėtų numatyti, kad parengus standartą ši informacija būtų arba perduota KTI, arba saugoma rengėjų su prieigos vertintojams prievole. KTI turėtų teikti paramą vertintojams ir kitokia reikalinga informacija bei prieiga prie jos – kaip antai, kaupiti ir teikti informaciją apie pokyčius sektorinių kvalifikacijų srityje, tarpininkauti vertintojams, ieškantiems kontaktų su kitų šalių kvalifikacijų ekspertais ir kt.

7. Įverčiai

Galima numatyti tris bendriausias standarto įvertinimo galimybes – kaip tinkamo, kaip tikslintino ir kaip taisytino (atnaujintino iš esmės). Pirmaisiais dviem atvejais standartas galėtų būti įteisinamas, atlikus vertintojų nurodytas smulkias korektūras. Trečiuoju atveju galėtų būti sudaroma nauja standarto rengimo ar atnaujinimo darbo grupė. Visais atvejais vertinimo išvadą turėtų pagrįsti išsami standarto recenzija. Recenzijai būtų galima parengti tipinę formą (vertinimo gairių priedą), kuri padėtų paskirstyti dėmesį svarbiausioms standarto dalims ir aspektams.

PROFESINIO STANDARTO VERTINIMO LENTELE

<i>Standarto vertinimo aspektai</i>	<i>Reikalavimai Standartui (Profesinio standarto rengimo metodikoje aprašyti reikalavimai formai ir turiniui)</i>	<i>Standarto įvertinimas</i>			
		<i>Tinkamai</i>	<i>Tikslintina</i>	<i>Taisytina</i>	<i>Pastabos ir komentarai (jei tikslintina ar taisytina)</i>
Forma	Standartas parengtas pagal Metodikoje nustatytą formą				
Pavadinimas	Standarto pavadinimas tinkamas, suformuluotas nurodant ūkio sektorių				
Struktūra	Standarto struktūra atitinka Metodikoje nustatytus reikalavimus				
Įvadas	Įvadas atitinka Metodikoje nustatytus reikalavimus. Jame pateikta reikalaujama informacija:				
	glaustas sektoriaus apibūdinimas				
	posektoriai				
	veiklos procesai				
	trumpas tipinių sektoriui veiklos sąlygų aprašymas,				
	darbo organizavimo aprašymas,				
	technologinės aplinkos aprašymas,				
	darbo vietų specifikos aprašymas,				
	specifinių veiklos reikalavimų aprašymas,				
	sektoriaus veiklų objektų (gaminamų produktų ir teikiamų paslaugų) aprašymas				
	Standarte pateiktas kvalifikacijų sąrašas				
	Standarte pateiktas kvalifikacijų sąrašas apima visas sektoriuje sutinkamas kvalifikacijas				
Standarto 1 posektoriaus kvalifikacijos	Standarte nurodytų kvalifikacijų pavadinimai suformuluoti tinkamai				
	Nurodytas kvalifikacijų lygis pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				

	Nurodytas kvalifikacijų lygis pagal Europos kvalifikacijų sandarą mokymuisi visą gyvenimą				
	Standarte nurodytų kvalifikacijų lygiai atitinka realijas				
	Standarte pateiktas kvalifikacijų sąrašas				
	Standarte pateiktas kvalifikacijų sąrašas apima visas sektoriuje sutinkamas kvalifikacijas				
	Standarte nurodytų kvalifikacijų pavadinimai suformuluoti tinkamai				
Standarto 2 posektoriaus kvalifikacijos	Nurodytas kvalifikacijų lygis pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				
	Nurodytas kvalifikacijų lygis pagal Europos kvalifikacijų sandarą mokymuisi visą gyvenimą				
	Standarte nurodytų kvalifikacijų lygiai atitinka realijas				
	Standarte pateiktas kvalifikacijų vienetų sąrašas				
Standarto 1 posektoriaus kvalifikacijų aprašai	Pateiktas kvalifikacijų vienetų skaičius yra pakankamas				
	Kvalifikacijų vienetai sugrupuoti į pagrindinius ir specializacijų				
	Pagrindinių kvalifikacijų vienetų pavadinimai tinkami				
	Kvalifikacijų vienetai <i>Pagrindinių kvalifikacijos vienetų grupei</i> priskirti tinkamai (atitinka realijas)				
	Nurodytas pagrindinių kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				
	Nurodytas pagrindinių kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Europos kvalifikacijų sąrangą mokymuisi visą gyvenimą				
	Nurodytos pagrindinių kvalifikacijos vienetų kompetencijos				
	Pagrindinių kvalifikacijos vienetų kompetencijos yra pakankamos				
	Kvalifikacijų vienetai <i>Specializacijos kvalifikacijos vienetų grupei</i> priskirti tinkamai (atitinka realijas)				
	Nurodytas specializacijos kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				
	Nurodytas specializacijos kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Europos kvalifikacijų sąrangą mokymuisi visą gyvenimą				
	Nurodytos specializacijos kvalifikacijos vienetų kompetencijos				

	Specializacijos kvalifikacijų vienetų kompetencijos yra pakankamos				
	Nurodyti kvalifikacijų įgijimo reikalavimai				
Standarto 2 posekto kvalifikacijų aprašai	Standarte pateiktas kvalifikacijų vienetų sąrašas				
	Pateiktas kvalifikacijų vienetų skaičius yra pakankamas				
	Kvalifikacijų vienetai sugrupuoti į Pagrindinius ir specializacijos				
	Pagrindinių kvalifikacijų vienetų pavadinimai tinkami				
	Kvalifikacijų vienetai <i>Pagrindinių kvalifikacijos vienetų</i> grupei priskirti tinkamai (atitinka realijas)				
	Nurodytas pagrindinių kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				
	Nurodytas pagrindinių kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Europos kvalifikacijų sąrangą mokymuisi visą gyvenimą				
	Nurodytos pagrindinių kvalifikacijos vienetų kompetencijos				
	Pagrindinių kvalifikacijos vienetų kompetencijos yra pakankamos				
	Kvalifikacijų vienetai <i>Specializacijos kvalifikacijos vienetų</i> grupei priskirti tinkamai (atitinka realijas)				
	Nurodytas specializacijos kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą				
	Nurodytas specializacijos kvalifikacijos vienetų lygmuo pagal Europos kvalifikacijų sąrangą mokymuisi visą gyvenimą				
	Nurodytos specializacijos kvalifikacijų vienetų kompetencijos				
	Specializacijos kvalifikacijų vienetų kompetencijos yra pakankamos				
	Nurodyti kvalifikacijų įgijimo reikalavimai				
Standarto kalba	Standartas parengtas tinkamai kalbos požiūriu				

Galutinė Standarto vertinimo grupės išvada:

Standarto vertintojų vardai, pavardės, pareigos, parašai ir įvertinimo data

- 1.
- 2.
- 3.